

NULÄGESANALYS

LIVSMEDEL OCH MÅLTIDER

BESLUTAD KS 2023-XX-XX

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

1.0	NULÄGESANALYS	3
1.1	INTERN ANALYS	3
1.1.1	SPENDANALYS	3
1.1.2	AVTAL	4
1.1.3	STYRSIGNALER	5
1.1.4	ORGANISATORISKA FÖRUTSÄTTNINGAR	8
1.1.5	MÅLTIDSVERKSAMHET	11
1.1.6	HÅLLBARA MÅLTIDER	11
1.1.7	SAMORDNAD VARUDISTRIBUTION	12
1.2	MARKNADS- OCH OMVÄRLDSANALYS	12
1.2.1	LIVSMEDELSMARKNADEN	12
1.2.2	LEVERANTÖRER INOM KATEGORIN	13
1.2.3	HÅLLBARHET	14
1.2.4	NÄRPRODUCERADE LIVSMEDEL	15
1.2.5	OSÄKER MARKNAD	16
1.2.6	PRISUTVECKLING OCH INDEX	17
1.2.7	LAGEN OM FÖRBUD MOT OTILLBÖRLIGA HANDELSMETODER	18
1.2.8	KRISBEREDSKAP	18
1.2.9	SANKTIONER MOT RYSSLAND	19
BILAGA 3	- REFERENSER	22

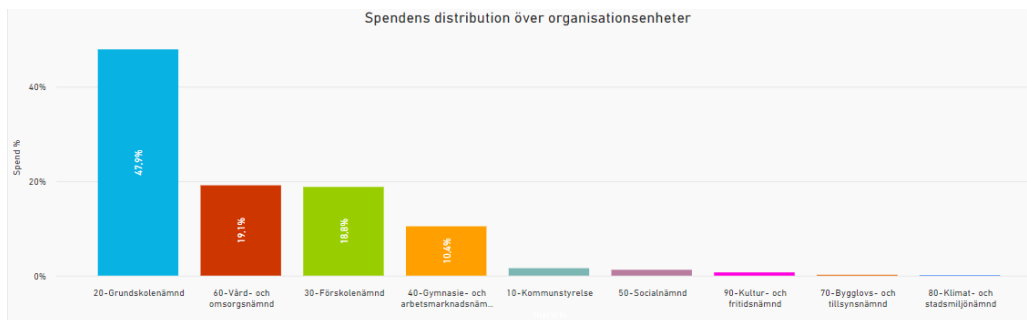

1.0 NULÄGESANALYS

1.1 Intern analys

1.1.1 Spendanalys

Inköp inom kategorin sker främst av Grundskolenämnden (47 %), Vård- och omsorgsnämnden (17 %), Förskolenämnden (18 %) och Gymnasie- och arbetsmarknadsnämnden (13 %).

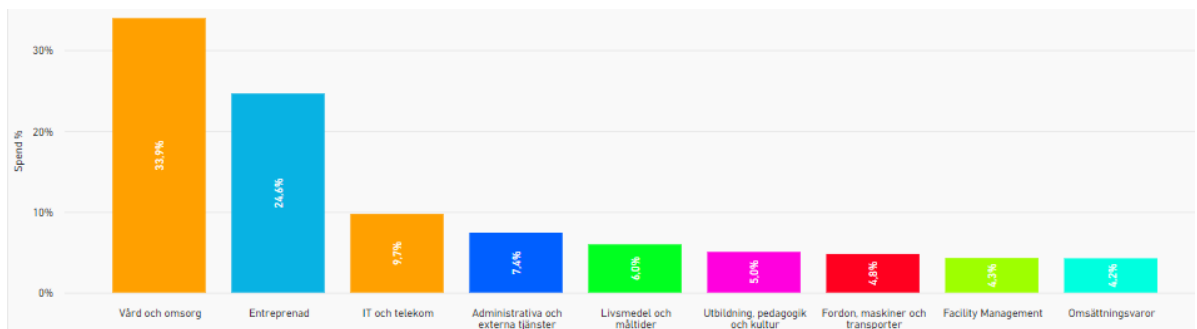

Underkategorin Livsmedel står för 88 %, matlådor och måltidsförsörjning står för 10 % och dryckesautomater för 2 % av den totala spenden.

Kommunen köper årligen Livsmedel och måltider för ca 100 miljoner kronor från ca 60 leverantörer (2021), varav 10 leverantörer står för 95% av spenden.

Av kommunens 10 kategorier står kategorin Livsmedel och måltider för 6 % av den totala spenden (5.e plats).

Leverantörstroheten, dvs att verksamheterna köper produkter och tjänster via upphandlade avtal, inom kategorin är god, där endast 5 % köptes från ej avtalade och/eller registrerade leverantörer år 2021.

1.1.2 Avtal

Inom kategorin har kommunen 12 upphandlade avtal, två av dessa är samordnade avtal som upphandlats av Adda (dryckesautomater) och Region Stockholm (näringspreparat).

Nedan är en lista över de avtal som kommunen har inom kategorin (2022-12-31).

<i>Avtal</i>	<i>Underkategori</i>
Dryckesautomater	Dryckesautomater
Fruktabonnemang	Matlådor och måltidsförsörjning
Konsumentförpackade dagligvaror	Livsmedel
Färskt bröd och konditorivaror	Livsmedel
Färsk frukt, grönsaker och rotfrukter	Livsmedel
Färsk fisk	Livsmedel
Mejeriprodukter	Livsmedel
Livsmedel (huvudgrossist)	Livsmedel
Lunchkort till Widerströmska gymnasiet	Matlådor och måltidsförsörjning
Matlådor till ordinärt boende	Matlådor och måltidsförsörjning
Näringspreparat	Matlådor och måltidsförsörjning
Skafferivaror	Livsmedel

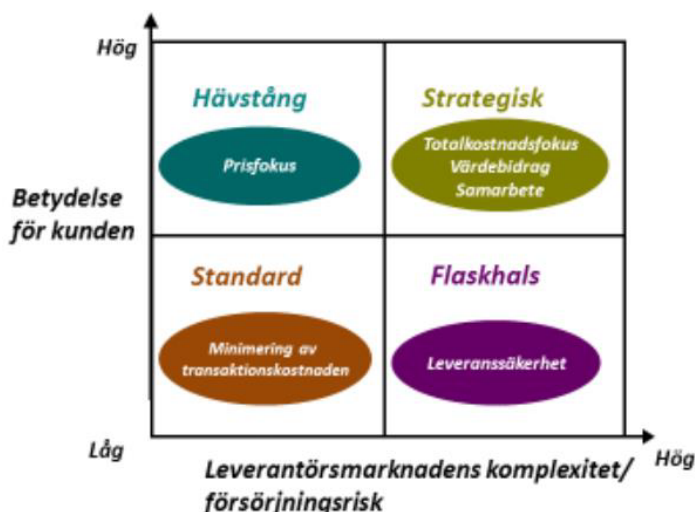
Avtalskategorisering inom kategorin

Huddinge kommun använder Kraljics matris för kategorisering av avtal.

Utgångspunkten i Kraljics matris är vilken betydelse/pris en specifik inköpskategori har för organisationen (vertikal axel i matrisen) respektive leverantörsmarknadens risk/komplexitet (horisontell axel).

Betydelse för kommunen kan vara ekonomisk och/eller strategisk.

Leverantörsmarknadens komplexitet är framför allt beroende av om det finns många leverantörer att välja mellan (låg komplexitet) alternativt få (hög komplexitet).

I kategorin Livsmedel och måltider finns avtal kategoriserade som standardavtal och strategiska avtal.

Avtal kategoriserade som strategiska avtal är livsmedel, mejeriprodukter, matlådor till ordinärt boende. Dessa avtal är verksamhetskritiska för främst socialförvaltning. Övriga avtal är kategoriserade som standardavtal.

För strategiska avtal inom denna kategori är fokus leveranssäkerhet och partnerskap med leverantören.

Avtal som är kategoriserade som standardavtal är okritiska produkter som är lätta att köpa in, inte verksamhetskritiska och som också har en relativt liten effekt på det finansiella resultatet och där produktkvaliteten är standardiserad.

Huvudfokus inom standardavtal är att minska tid och pengar som spenderas på dessa produkter genom produktstandardisering, effektiv orderhantering och leverantörskonsolidering (andel av antalet leverantörer som står för en viss andel av spenden). Det kan handla om att förenkla beställning, bekräftelse, fakturering, hantering och leverantörskontroll.

Avtalsförändringar under kategoriplansperioden

Behovet av avtalet för färdiglagade matlådor inom äldreomsorgen utreds. I de fall kommunen kommer fram till att måltiderna ska lagas i egen regi utgår behov av upphandling av färdiglagade matlådor, omfattningen av avtalet gällande mattransporter kök till kök kommer då i stället att öka.

1.1.3 Styr signaler

Kategoriteamet har identifierat de styr signaler som har påverkan på kategorin. Styr signaler kan vara lagar, interna styr signaler och interna styrdokument. Nedan presenteras de styr signaler som identifierats.

Lagar, förordningar och direktiv

- Lagen om offentlig upphandling

- Nationella riktlinjer för måltider i förskola och skola
- *"Nationella riktlinjer för måltider i förskolan", "Nationella riktlinjer för måltider i skolan" och "Nationella riktlinjer för måltider i äldreomsorgen" är avsedda som övergripande vägledning, stöd och förslag till hur man kan arbeta för att skapa matglädje och främja bra matvanor i förskolan, grundskolan, gymnasieskolan, fritidshem och äldreomsorgen. De Nordiska näringsrekommendationerna 2012 ligger till grund för Livsmedelsverkets riktlinjer om bra matvanor.¹*

Nationell livsmedelsstrategi

Den 20 juni 2017 beslutade riksdagen om Sveriges första livsmedelsstrategi. Dess långsiktiga mål fram till 2030 innebär bland annat att svensk livsmedelsproduktion ska öka och att konkurrenskraften ska stärkas. Offentlig sektor har en mycket framträdande roll i att driva mot de långsiktiga målen, bland annat ska 60 procent av alla offentliga måltider vara ekologiska år 2030.

Enligt livsmedelsstrategin är det viktigt att den offentliga sektorn kan ställa krav som motsvarar samhällets ambitioner vad gäller till exempel miljö och djurskydd på de livsmedel och måltidstjänster som köps in. Livsmedelsstrategin anger att detta också innebär att bättre möjligheter ges för svenska bönder att kunna konkurrera i upphandlingar och samtidigt öka den svenska livsmedelsproduktionen.

I praktiken innebär inte livsmedelsstrategins målsättning att offentlig sektor kan ställa krav på enbart svenska råvaror eller svensktillverkade produkter. Att offentlig sektor ställer krav i enlighet med livsmedelsstrategin skapar dock ökade möjligheter för svenska producenter att konkurrera på lika villkor på den offentliga marknaden. Samtidigt kan offentliga inköp i Sverige bidra till utveckling i andra länder genom att krav på miljö och djurskydd som ställs främjar och driver en hållbar utveckling i livsmedelsproduktionen för att kunna erbjudas på den offentliga marknaden.

Interna styrdokument

- Mål och budget
Kommentar: Mål och budget (2023) omfattar vissa delar som har påverkan på denna kategori. Kategoriteamet har identifierat att nedan punkter i Mål och budget som behöver beaktas i kategoristyrningsarbetet:
 - *I Huddinge ska styrningen utgå från de nationella och globala målen för att begränsa den globala uppvärmningen och uppnå Parisavtalet. Huddinge ska gå före i den gröna omställningen, effektivisera energianvändningen, minska utsläpp och gifter i miljön, och främja gröna transporter och resande. s.27*
 - *I Huddinge ska upphandlingar aktivt bidra till ett långsiktigt hållbart samhälle med respekt för arbetstagares rättigheter, klimat- och miljöhänsyn och social inkludering. s.28*

¹ <https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/maltider-i-var-d-skola-och-omsorg>

- *Nämnder och kommunala bolag ska med utgångspunkt i avfallstrappan prioritera minimering och återanvändning före återvinning genom att skapa förutsättningar för cirkulära kretslopp. s. 28*
- *Kommunstyrelsen ges i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder utreda en samlad funktion för kost- och måltidsbespisning för Huddinges samtliga kommunala enheter inom omsorg och skola i syfte att nå högre effektivitet genom minskat matsvinn, effektiviserad driften och ökad upplevd kvalitet. s.15.*
- Riktlinjer för upphandling och inköp
- Miljöprogrammet 2022–2025
Kommentar: Miljöprogrammet omfattar vissa delar som har påverkan på denna kategori. Kategoriteamet har identifierat att nedan punkter i miljöprogrammet behöver beaktas i kategoristyrningsarbetet:
 - *Kommunen och dess helägda fastighetsbolag ska minska växthusgasutsläppen från transporter.*
 - *Kommunen och dess helägda fastighetsbolag ska minska de konsumtionsbaserade utsläppen från varor och produkter inom kommunens verksamheter.*
 - *Kommunen och dess helägda bolag ska fasa ut farliga ämnen och minimera spridningen av miljögifter som kan skada människor och natur.*
 - *Kommunkoncernen arbetar med att minska mängden avfall i kommunen som en geografisk plats genom cirkulära flöden*
 - *Kommunen och dess helägda fastighetsbolag arbetar med att informera och engagera invånare och verksamma i syfte att minska sin miljö- och klimatpåverkan.*
- Program för trygghet och säkerhet
Kommentar: programmet omfattar vissa delar som har påverkan på denna kategori. Kategoriteamet har identifierat att nedan punkter i programmet behöver beaktas i kategoristyrningsarbetet:
 - *Kommunen har ansvar för många olika samhällsviktiga verksamheter som måste fungera i kris och vid höjd beredskap som till exempel renhållning, omsorg om barn, familjer, äldre och personer med funktionsnedsättning med mera.*
 - *En störning eller ett avbrott i försörjningsflödet riskerar att påverka stora delar av samhället som idag präglas av ett beroende av tillgång till bland annat el, it, elektronisk kommunikation och transporter.*
 - *Huddinge kommun delar in arbetet med trygghet och säkerhet i fem ansvarsområden; 1. Trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete, 2. Skydd mot olyckor, 3 Krisberedskap, 4 Civilt försvar och 5. Internt skydds- och säkerhetsarbete.*
 - *3 Krisberedskap*
En kris är en oväntad och allvarlig händelse som drabbar många människor och stora delar av samhället och som hotar grundläggande värden och funktioner. Kriser kan inte hanteras med normala resurser

och den vanliga organisationen, utan den kräver samordnade åtgärder från flera aktörer.

- Måltidspolicy
Kommentar: policyn omfattar vissa delar som har påverkan på denna kategori. Kategoriteamet har identifierat att nedan punkter i policyn som behöver beaktas i kategoristyrningsarbetet:
 - *Ekonomisk hållbarhet*
Vid inköp och upphandlingar av livsmedel ställs höga sociala och miljömässiga krav.
Verksamheterna ska arbeta aktivt för att hushålla med resurserna.
 - *Social hållbarhet*
Erbjuda god mat i trevliga och lugna miljöer.
Måltiderna är varierade och anpassade efter målgrupp, säsong och högtider.
Specialkost ska tillhandahållas till de som är i behov av det utifrån medicinska skäl.
Alternativ ska erbjudas utifrån diskrimineringsgrund, till exempel av religiösa skäl eller vid funktionsnedsättning.
 - *Ekologisk hållbarhet*
Måltidsplaneringen ska göras utifrån ambitionen att minska livsmedlens miljö- och klimatpåverkan.
Andelen ekologiska livsmedel ska vara hög.
Mängden kött och charkprodukter av nöt- och fläskkött ska vara balanserad i förhållande till den totala inköpsmängden livsmedel.
Det ska erbjudas vegetariska alternativ i kommunens verksamheter.
 - *Allmänt*
Närproducerade livsmedel ska främjas när det är ekonomiskt möjligt, för att minska miljöpåverkan.

1.1.4 Organisatoriska förutsättningar

Barn- och utbildningsförvaltningen (BUF)

Kommunen har 32 grundskolor i kommunal regi. På tre av dessa grundskolor går eleverna till närbelägen grundskola för att äta lunch. Inom grundskolan har kommunen 12 tillagningskök, nio tillagningskök som levererar lunch och åtta mottagningskök för lunchleverans. Personal- och ekonomiskt ansvar för köken har chef/rektorer på grundskoleenheterna.

Kommunen har 64 förskolor i kommunal regi. Inom förskolan har kommunen 47 tillagningskök, sex tillagningskök som levererar lunch till annan förskola och 11 mottagningskök för lunchleverans. Fem av förskolorna får leverans av lunch från grundskolan. Personal- och ekonomiskt ansvar för köken har enhetschef/rektorer på förskoleenheterna.

På BUF finns en kostkonsulent som arbetar som sakkunnig och rådgivande inom köks- och måltidsfrågor för förskolan och grundskolan. Uppdraget innefattar bland annat att vara representant för BUF vid upphandlingar och avtalsuppföljningar

inom området, utarbeta förslagsmenyer som närings- och kostnadsberäknas samt att följa upp målen inom hållbara måltider med bl. a ekologiska inköp. Organisatoriskt tillhör kostkonsulenten avdelningen ekonomi, lokaler och planering. Fram till mars 2022 arbetade två kostkonsulenter på BUF.

Gymnasie- och arbetsmarknadsförvaltningen (GAF)

Kommunen har fem gymnasieskolor i kommunal regi. På en av dessa går eleverna till närbelägen gymnasieskola för att äta lunch, och på ett gymnasium har eleverna lunchkort för att äta på privata lunchställen. På tre av gymnasieskolorna har man tillagningskök. Personal- och ekonomiskt ansvar för köken har rektor på gymnasieenheterna.

Socialförvaltningen (SOF)

Socialförvaltningen har en Kostenhet som består av fem kök (varav ett är tillfälligt stängt). Kostenheten serverar ca 1100 portioner per dag - lunch, dessert och middag - plus flera konsistensanpassade måltider utifrån sjukdomsbild. Kostenheten levererar även matlådor till hemtjänstens kunder. Måltiderna består av två valbara alternativ plus ett vegetariskt att välja på till lunch och middag.

På Kostenheten finns en kostchef, en biträdande kostchef, fyra förste kockar, åtta kockar, 12 köksbiträden och en vaktmästare. Kostchefen har personal- och ekonomiskt ansvar för köken.

Kostchefen och biträdande kostchefen är representanter för SOF vid upphandlingar och avtalsuppföljningar inom området samt arrangerar utbildningar utifrån i egenkontroll och livsmedelslagen för personal inom SOF.

Kostenheten är stödfunktioner för funktionshinderomsorg hemtjänst och SÄBO i måltidsfrågor.

Kostdatasystem

Kostdatasystemet Hantera Livs används för att kunna följa kommunens livsmedelsavtal och inköp över tid. Data finns både på kommun, förvaltning, verksamhet och enhetsnivå för bland annat ekologiska inköp, för vilka varor som är inköpta i de olika varugrupperna och hos vilka leverantörer. Genom Hantera Livs följs sex livsmedelsavtal upp med ca 2000 varor/livsmedel till ett värde av ca 80,5 milj. (2022).

Hantera Livs används också vid livsmedelsupphandlingar. Underlag tas fram baserat på inköp från föregående period och alla krav på till exempel olika förpackningsstorlekar, allergikrav, miljökrav, innehåll på varje vara/livsmedel kan ställas. Vid utvärdering av inkomna anbud genomförs en stor del automatiskt i Hantera Livs. BUF använder också Hantera Livs till att ansöka om EU:s mjölkstöd för alla förskolor, grundskolor och gymnasieskolor där specifika underlag och sammanställningar behövs.

Kostdatasystemet Matilda används av Kostenheten på SOF, kostkonsulenten på BUF och ett gymnasiekök inom GAF för närings- och kostnadsberäkning av måltider och menyer. Kostdatasystemet Matilda används vidare dagligen inom

äldreomsorgen och Kostenheten på SOF för beställning av måltider från avdelningar och hemtjänst samt för produktions-, leverans- och faktureringsunderlag i köken.

Certifierade beställare

Genom att utbilda beställare skapas bättre förutsättningar för avtalstrohet mot ingångna avtal, vilket ger kvalitetssäkrade inköp samt leder till effektiviseringar. Det ger också större möjligheter att styra mot hållbara alternativ, ökad effektivitet vid inköpen, skydd mot korruption och blufföretag samt, ett nätverk för kunskapsspridning och kompetensutveckling.

Den certifierade beställaren är den som, på uppdrag av budgetansvarig chef, genomför avrop på kommunens ramavtal samt direktupphandlingar för förvaltningens behov. Anställda blir certifierade först efter att de blivit utsedda av budgetansvarig chef samt genomgått en e-utbildning.

Kommunen har runt 900 certifierade beställare. Certifierade beställare inom denna kategori är främst kockar inom Barn- och utbildningsförvaltningen och Socialförvaltningen.

E-handel

Kommunen beslutade 2008 att införa e-handel i syfte att skapa en effektiv och ändamålsenlig inköpsprocess.

En förutsättning för att skapa effektiva och ändamålsenliga inköpsprocesser är att samtliga avtal inom kategorin har en beställningsväg samt att inköp genomförs via systemet.

Beställning via systemet kan ske på fem olika sätt:

- Formulär – lämpligt för exempelvis tjänster som kräver en offert eller produkter som inte finns inlagda i e-handelssystemet eller produkter som har fast pris men olika varianter eller återkommande kostnader.
- Prislista med egenhanterad katalog – kommunen läser själva in en prislista i e-handelssystemet. Denna beställningsväg är lämplig om det är ett mindre antal produkter i avtalskatalogen.
- Prislista som hanteras av leverantörerna (pricat) – leverantören laddar själv upp en katalog som godkänns av ansvarig upphandlare. Denna beställningsväg är lämplig om det är många produkter i avtalskatalogen.
- Punch-out – integration mellan leverantörens webshop och e-handelssystemet. Denna beställningsväg är lämplig om det är stora produktkataloger som kräver många bilder och mycket specifikation samt sammanlänkningar till andra produkter/relaterade produkter.
- Abonnemang – Denna beställningsväg är lämplig om det är ett stort flöde av återkommande fakturor, exempelvis lokalhyror, mobiltelefonabonnemang eller elkostnader.

I dagsläget är andel fakturor med order eller abonnemangsmatch ca 70 % och av inköpen är det bara ca 10 % av kommunens totala upphandlingsbara spend sker via e-handelssystemet.

Inom kategorin livsmedel är systemanvändningen högre, 75 % av kategorins totala spend hanteras i e-handelssystemet.

1.1.5 Måltidsverksamhet

Som beskrivits ovan under punkt 4.1.3 så ges Kommunstyrelsen i uppdrag att tillsammans med berörda nämnder utreda en samlad funktion för kost- och måltidsbespisning för Huddinges samtliga kommunala enheter inom omsorg och skola i syfte att nå högre effektivitet genom minskat matsvinn, effektiviserad driften och ökad upplevd kvalitet.²

1.1.6 Hållbara måltider

Enligt kommunens måltidspolicy ska höga sociala och miljömässiga krav ställas vid upphandling. Policyn säger även att andelen ekologiska livsmedel ska vara hög och att mängden kött och charkprodukter av nö- och fläskkött ska vara balanserad i förhållande till den totala inköpsmängden livsmedel. Policyn definierar dock inte vad som anses som hög andel ekologiska livsmedel samt vad som är en balanserad mängd kött och charkprodukter av nö- och fläskkött.

I kommunen ser vi en nedgång av andel inköpta ekologiska livsmedel, se tabell nedan.

Andel inköpta ekologiska livsmedel i procent 2018–2022 per verksamhet och totalt för Huddinge kommun

(Inköpsstatistik från kommunens sex avtalsleverantörer Martin & Servera, Svensk Cater, Bake My Day, Feldts fisk och Hanssons fisk under 2022.)

Verksamhet	2022	2021	2020	2019	2018
Förskola	41,5	45	45,6	46,2	47,7
Grundskola	29,8	32,4	35,8	39,3	40,4
Gymnasiet	24,7	30,4	27,8	33,0	32,6
Social- och Äldreomsorgen	34,1	32,6	32,8	35,3	38,2
Övrig kommunal verksamhet	18,1	22,8	52,8	41,1	31,2
Huddinge totalt	32,2	34,9	36,9	39,6	40,9

² <https://sammantraden.huddinge.se/welcome-sv/namnder-styrelser/kommunstyrelsens-arbetsutskott/kommunstyrelsens-arbetsutskott/agenda/mal-och-budget-2023-2025pdf?downloadMode=open>, s.15

1.1.7 Samordnad varudistribution

Huddinge kommun ingår sedan 2015 i samarbetet ”samordnad varudistribution” (SVD) med 7 andra kommuner på Södertörn (Botkyrka, Haninge, Nykvarn, Nynäshamn, Salem, Nacka och Tyresö.).

Vid kommunalt samordnad varudistribution lämnar varuleverantörer sina varor vid en distributionscentral för gemensam transport sista sträckan till kommunens mottagare.

Nyttorna med samordnad varudistribution förutsätts vara:

- Minskat CO₂-utsläpp
Genom ökad transporteffektivitet, högre fyllnadsgrad och kortare körsträcka är målet att minska miljöpåverkan. Möjligheten att ställa krav på fordon och drivmedel kan även bidra till minskad miljöpåverkan
- Minskad trafik
Färre fordon och leveranser kan bidra till minskad trängselproblematik › Lokala leverantörer. Kommunal distribution möjliggör för lokala varuleverantörer utan egen distributionskapacitet att delta i upphandlingar. Det bidrar till att utveckla det lokala näringslivet.
- Ekonomiska effekter
Målet är att minska varupriser och de totala transportkostnaderna

Enligt en analys publicerad under 2020, av Deloittes AB, är det dock tveksamt om alla de ovan redovisade nyttoeffekterna faktiskt uppnås med samordnad varudistribution³.

1.2 Marknads- och omvärldsanalys

1.2.1 Livsmedelsmarknaden

Enligt Livsmedelsverket serveras 3 miljoner måltider i vård, skola och omsorg varje dag. År 2019 betalade statliga myndigheter, kommuner och regioner ut nästan 10 miljarder kronor till leverantörer av livsmedel och 2,0 miljarder kronor till leverantörer av måltidstjänster. Samma år annonserades 353 upphandlingar av livsmedel och måltidstjänster. Närmare 10 000 leverantörer förser årligen staten, regionerna och kommunerna med livsmedel.⁴

1.2.2 Leverantörer inom kategorin

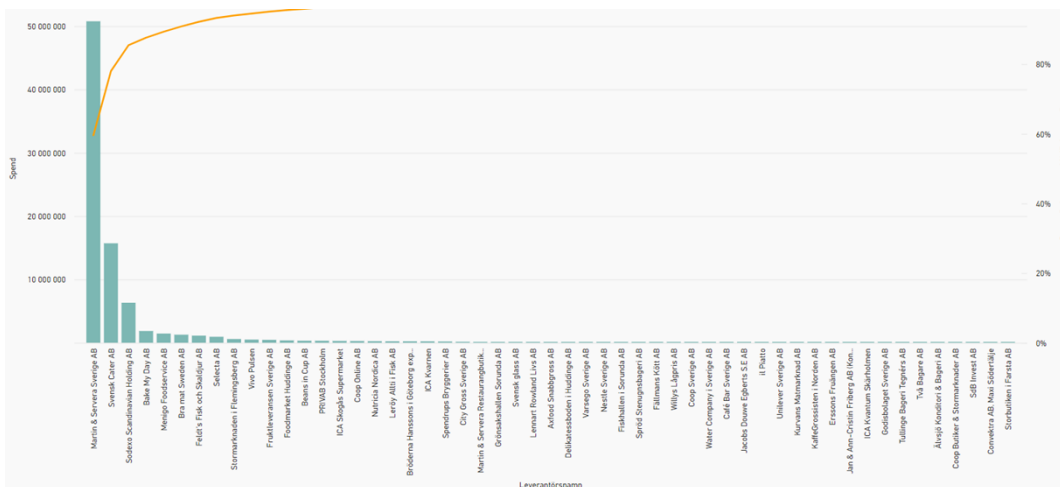
Utav kategorins 60 leverantörer står åtta stycken för 93,3 % av den totala spenden inom kategorin. Martin & Servera tillsammans med Svensk Cater står för 80 % av den totala spenden inom kategorin.

³ <https://www.livsmedelsgrossisterna.se/wp-content/uploads/Kommunal-samlastning-analys-Deloitte-mars-2020.pdf>

⁴ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/branscher/upphandling-av-livsmedel-och-maltidstjanster/>

Nedan bild visar total spend per leverantör samt för kommunens topp 80 leverantörer (2022).

Nedan är kategorins nuvarande åtta-största leverantörer.

- 1. Martin & Servera AB (50,8 mkr)**

Största leverantören inom kategorin är livsmedelsgrossisten Martin & Servera AB. Martin & Servera har avtal med kommunen för Livsmedel (huvudgrossist).
- 2. Svensk Cater AB (15,7 mkr)**

Svensk Cater AB är kategorins näst största leverantör och har två ramavtal med kommunen; färsk frukt, grönsaker samt rotfrukter och mejeriprodukter.
- 3. Sodexo AB (6,3 mkr)**

Sodexo AB har avtal med kommunen för att leverera matlådor till ordinärt boende. Leverantören har även avtal med kommunen för tekniska hjälpmedel och mattransporter kök till kök med de avtalen tillhör en annan kategori.
- 4. Bake My Day AB (1,9 mkr)**

Bake My Day AB har avtal med kommunen för färskt bröd och konditorivaror.
- 5. Menigo Foodservice AB (1,5 mkr)**

Menigo Foodservice AB har avtal med kommunen för köks- och serveringsutrustning.
- 6. Bra mat Sweden AB (1,3 mkr)**

Kommunen har inget avtal med Bra mat Sweden AB.
- 7. Feldt's Fisk och skaldjur AB (1,1, mkr)**

Företaget har avtal med kommunen för färsk fisk (vaccad och isad fisk).
- 8. Selecta AB (0,9 mkr)**

Selecta har avtal med kommunen för vattenautomater och kaffeautomater inkl. ingredienser till kaffeautomaterna.

1.2.3 Hållbarhet ⁵

⁵ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/bransch/upphandling-av-livsmedel-och-maltidstjanster/>

Livsmedelsproduktion och konsumtion påverkar våra samhällen och gemensamma miljö i stor utsträckning. Det sker genom primärproduktion, förädling, handels- och leverantörskedjor och slutligen tillagning och konsumtion, eller svinn.

Livsmedelskedjan är lång och komplex. Vilket led i kedjan som har störst påverkan skiljer sig för olika livsmedel och förädlingsgrad. Livscykelanalyser pekar på att primärproduktionen av livsmedel i regel står för den största delen när det gäller miljö och klimatpåverkan.

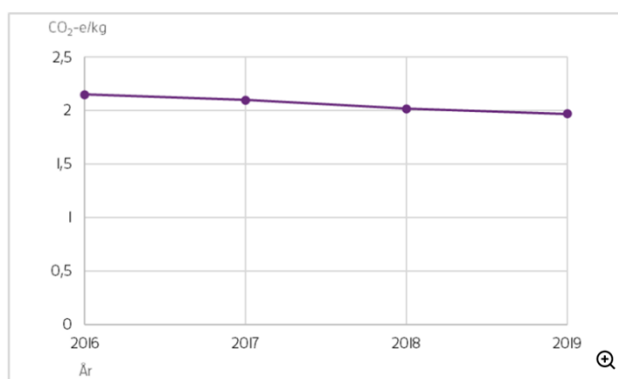
Såväl produktion som konsumtion av livsmedel går att koppla till flera av de globala målen i Agenda 2030 för hållbar utveckling som världens länder åtagit sig att uppfylla. Det gäller exempelvis mål om ingen hunger, god hälsa och välbefinnande, om anständiga arbetsvillkor och tillväxt, om att bekämpa klimatförändringarna, om hav och marina resurser och om ekosystem och biologisk mångfald.

Den offentliga måltiden påverkar klimatet på många olika sätt. Att se på måltiden ur ett livscykelperspektiv innebär att ta hänsyn till hur maten produceras, förädlas, förpackas, levereras, tillagas, serveras och hur mycket som slängs. Centralt för de offentliga livsmedelsinköpen klimatpåverkan är vilka råvaror som köps in och möjligheterna att hålla nere matsvinnet.

Till följd av de offentliga livsmedelsinköpen i Sverige genereras årligen cirka 539 000 ton växthusgaser. Statistik pekar på att klimatpåverkan i form av utsläpp av växthusgaser till följd av de offentliga livsmedelsinköpen minskar både per kilo och per krona.

Per kilo livsmedel genererade de offentliga livsmedelsinköpen på nationell nivå utsläpp av växthusgaser motsvarande i genomsnitt 1,97 kg CO₂-ekvivalenter 2019. Eftersom klimatpåverkan skiljer sig åt stort beroende på vilket livsmedel som undersöks ska detta mått användas med viss försiktighet.

Utsläpp av växthusgaser, CO₂-ekvivalenter per kilo inköpt livsmedel

Källa: egna beräkningar utifrån statistik från DKAB/Mashie

Matsvinn

Att minimera andelen mat som slängs eller förstörs i onödan är en angelägen fråga ur ett hållbarhetsperspektiv oavsett om det gäller klimat, miljö eller ekonomi.

Regeringen beslutade 2020 om målet att det sammantagna livsmedelsavfallet ska minska med minst 20 viktprocent per capita mellan 2020 och 2025. Samtidigt ska en större andel av livsmedelsproduktionen nå konsumenten. Möjligheter att minimera svinn i livsmedelskedjan finns i hela inköpsprocessen.

Sedan 2018 har Sverige en nationell handlingsplan för minskat matsvinn. Handlingsplanen föreslår exempelvis en kunskapshöjning för minskat matsvinn inom offentliga måltidsverksamheter och att beställare inom offentliga verksamheter ställer relevanta krav på kvarvarande hållbarhetstid på livsmedelsprodukterna.

Att tillaga och förvara livsmedel effektivt kan spara pengar och minska svinnet. Rätt utrustning är en förutsättning för det. Mat lagad från grunden kräver till exempel en helt annan utrustning än ett mottagningskök och förändringar i menyn kan innebära att organisationen behöver investera i ny utrustning för att ge personal och kockar rätt förutsättningar.

Djurskydd

Den nationella livsmedelsstrategin anger att upphandlande myndigheter bör ställa krav och välja livsmedel som motsvarar samhällets ambitioner och lagar inom djurskydd och miljö. Många upphandlande myndigheter och enheter ser djurskydd och djurvälstånd som en viktig hållbarhetsfråga när det gäller livsmedelsproduktion.

EU har viss gemensam lagstiftning för djurskydd men tillämpningen av dessa och övriga regelverk för djuruppfödning varierar mellan olika länder. Genom att ställa krav på de varor som leverantören säljer kan en upphandlande organisation främja ett gott djurskydd och en god djurvälstånd både i Sverige och utomlands. Ett gott djurskydd och en god djurhälsa är starkt förknippat med effektiv produktion och friska djur som inte behöver behandlas med antibiotika.

Social hållbarhet

Socialt ansvarstagande vid livsmedelsupphandlingar innebär bland annat att odlare och producenter av upphandlade livsmedelsprodukter ska ha skäliga arbetsvillkor när de utför arbetet. Det kan också gälla arbetsvillkoren för den personal som arbetar inom upphandlad måltidsservice i de offentliga köken.

Rättvis handel

Rättvis handel är ett handelssamarbete som verkar för att skapa bättre förutsättningar för odlare och anställda i länder med utbredd fattigdom genom att erbjuda bättre handelsvillkor och garantera rättigheter. Det kan till exempel handla om kostnadstäckande minimipris, påslag på världsmarknadspriset, förfinansiering och långsiktiga handelsrelationer. Upphandlande myndigheter och enheter kan ställa krav på principerna för rättvis handel inom kolonialvarugrupper såsom kaffe, te, kakao, rörsocker, bananer och exotisk frukt.

1.2.4 Närproducerade livsmedel ⁶

Upphandlingsmyndigheten har på sin webbplats gett sin syn på upphandling av närproducerade livsmedel. Där beskriver de att "Ett av de viktigaste syftena med EU:s upphandlingsdirektiv är att främja den fria rörligheten av varor och tjänster samt den fria etableringsrätten." Detta exemplifieras genom att Upphandlingsmyndigheten skriver "Krav på namngiven verksamhetsort, eller att

⁶ https://www.upphandlingsmyndigheten.se/branscher/upphandling-av-livsmedel-och-maltidstjanster/upphandling-av-narproducerade-livsmedel/#mer_narproducerade_varor_och_fler_sma_leverantorer

en tänkbar leverantör ska vara etablerad på den aktuella orten redan vid anbudstillfället, är i regel inte heller tillåtet. Det är inte heller tillåtet att kräva orimligt korta leveranstider eller ”färskhets” om det inte är berättigat med hänsyn till vad kontraktet avser. Detta följer av principen om proportionalitet.”

Likaså beskrivs det att det ” Enligt kommunallagen (2017:725) ska kommunerna behandla alla kommunmedlemmar lika och det är inte tillåtet att gynna en enskild näringsidkare.”

Vidare beskriver Upphandlingsmyndigheten även att ”Lagstiftningen inom EU är inte helt harmoniserad när det gäller produktion av råvaror och förädling till livsmedelsprodukter. Det finns EU-rättsliga bestämmelser som alla medlemsstater måste följa, men varje medlemsstat kan dessutom välja att i sin nationella lagstiftning ha bestämmelser som går längre. Det har till exempel Sverige valt att ha.

Det finns inget förbud mot att i en upphandling ställa krav som omfattas av svensk lagstiftning. Däremot är det inte tillåtet att som krav ange att varorna ska vara producerade enligt svensk lagstiftning. Ett sådant omfattande krav är inte praktiskt möjligt att kontrollera. Det är inte heller tydligt för alla tänkbara leverantörer vad det innebär och det kan vara diskriminerande mot andra tänkbara leverantörer än svenska.”

Upphandlingsmyndigheten ger sedan förslag på hur man som upphandlande organisation kan gynna efterlevnaden av svensk lagstiftning. De exemplifierar detta genom att det är tillåtet att ställa krav på att djuren ska bedövas vid slakt som omfattas av svensk djurskyddslagstiftning. Denna typ av krav samt flera andra liknande krav finns samlade på Upphandlingsmyndighetens kriterietjänst och vanligt förekommande i livsmedelsupphandlingar och används i Huddinge kommuns livsmedelsupphandlingar.

1.2.5 Osäker marknad

Vi har under 2022 sett prisökningar på livsmedel inom kategorin. Inflationstakten enligt KPIF (Konsumentprisindex med fast ränta), det vill säga förändringen från samma månad föregående år, var 9,0 procent i augusti 2022.⁷

Ökade priser på bränsle, energi, spannmål och leverantörskedjor, som påverkats av Covid19, inflation och geopolitisk oro är de huvudsakliga faktorerna som har lett till att matpriserna ökat kraftigt under 2022. Trenden ser ut att hålla i sig, eftersom Rysslands krig i Ukraina både späder på effekterna och gör det svårt att förutsäga framtiden.

Matproducenter och lantbruk har fått kraftigt ökade kostnader. Bränslet till frakt, transporter och nödvändiga lantbruksmaskiner liksom reservdelar har blivit avsevärt dyrare.

Europas höga energipriser innebär ökade kostnader för att driva moderna lantbruksanläggningar, energikrävande odling och fabriker.

⁷ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/priser-och-konsumtion/konsumentprisindex/konsumentprisindex-kpi/pong/statistiknyhet/konsumentprisindex-kpi-augusti-2022/>

Priset på spannmål som råvara och djurfoder har ökat. Det ökande spannmålspriset är relaterat till den bristande tillgången.

De höga energipriserna har även drivit upp priset på mineralgödsel kraftigt, detta då det är en energikrävande process att tillverka gödsel. Kostnaden för nästa års gödsel kommer redan i år, eftersom gödseln behöver köpas in nu.

Rysslands krig i Ukraina och den geopolitiska oron innebär förändringar i livsmedelskedjan. Matpriserna hade ökat redan innan Ukraina invaderades, men kriget späder på effekterna och läget blir ännu mer osäkert i och med effekter som brist på bränsle, minskad produktion av spannmål i Europa och dyrare konstgödsel. Den geopolitiska oron gör det svårt att planera framåt. Både Ryssland och Ukraina är stora producenter av vete, och tillsammans står de för 25 procent av veteexporten i världen. Globalt sett är Ryssland en stor producent av konstgödsel, men bara 15 procent av konstgödseln i Sverige kommer från Ryssland.

I stort sett alla livsmedel har ökat i pris. Att spannmålspriserna skjuter i höjden leder till att livsmedel som pasta och bröd blir dyrare. Även kött och mejeriprodukter blir dyrare, eftersom spannmål även används som djurfoder. Prisökningarna blir också tydliga på frukt och grönt från energikrävande odlingar, som påverkas av de höga energipriserna.⁸

Livsmedelsverkets bedömning är att det inte heller på lång sikt blir någon brist på mat i Sverige totalt sett till följd av kriget. Men livsmedelssektorn kommer att påverkas, till exempel genom att ökade kostnader på flera områden och störningar i leveranser kan göra att viktiga varor inte kommer i tid, att det blir stopp i produktionen eller att fler företag går i konkurs. Därför bedömer Livsmedelsverket att omvärldsläget även på sikt får en måttlig till betydande påverkan på livsmedelssektorn.⁹

1.2.6 Prisutveckling och index

Vedertagen prisjusteringsklausul inom kategorin är att leverantören (grossisten) får justera kostnadsförändringar som leverantören har i sina producent-/leverantörsled.

Prisjusteringar kan då genomföras fyra gånger per år, i februari, maj, september och november.

I dagsläget finns inget lämpligt index att använda då prisförändring kan variera stort mellan olika produktkategorier, exempelvis mejeri, kött och frukt.

Arbets sättet leder till oförutsägbarhet för kommunen där kraftiga prishöjningar kan förekomma med kort varsel.

Det är dock en svår situation för alla parter där producenter många gånger får stå för en stor del av kostnadsökningarna på egen hand, vilket leder till minskad lönsamhet.

1.2.7 Lagen om förbud mot otillbörliga handelsmetoder¹⁰

⁸ <https://www.wwf.se/mat-och-jordbruk/varfor-hojs-matpriserna/>

⁹ https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/broschyren-foldrar/hotbilden-mot-dricksvatten-och-livsmedelsomradet_2022.pdf

¹⁰ <https://www.konkurrensverket.se/konkurrens/otillborliga-handelsmetoder/vagledning/>

Lagen (2021:579) om förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter trädde i kraft den 1 november 2021 och har som syfte att bekämpa oschyssta handelsmetoder och minska obalanserna i förhandlingsstyrkan mellan leverantör och köpare. Lagen omfattar bland annat leverans- och betalningstider. Konkurrensverket har i uppdrag att utöva tillsyn över att lagen följs.

Lagen är ett genomförande av ett EU-direktiv i svensk rätt vars syfte är att skydda leverantörer av jordbruks- och livsmedelsprodukter mot vissa, i lagen uppräknade, otillbörliga handelsmetoder.

Alla myndigheter, kommuner och andra offentligt styrda organisationer inom den europeiska unionen omfattas av lagen.

Förbjudna handelsmetoder:

- Att betala senare än 30 dagar efter leverans.
- Att annullera en order med kortare varsel än 30 dagar.
- Att ensidigt genomdriva en ändring av villkoren i ett avtal i fråga om intervall, metod, plats, tid eller volym för en leverans, kvalitetskrav, betalning eller pris
- Att ensidigt genomdriva en ändring av villkoren i ett avtal i fråga om marknadsföring, personal och rabatter.
- Att kräva betalning av leverantören för sådant som inte är kopplat till leverantörens försäljning.
- Att begära att leverantören ska betala kostnaderna för försämring som sker eller förlust som uppkommer i köparens lokaler eller efter det att den köprättsliga risken har övergått till köparen, när sådan försämring eller förlust inte beror på leverantörens försumlighet eller fel.
- Att inte tillmötesgå leverantörens begäran att få en skriftlig bekräftelse av villkoren i ett avtal.
- Att vidta eller hota med att vidta kommersiella repressalier mot en leverantör som utövar sina avtalsenliga eller juridiska rättigheter.
- Att kräva ersättning av leverantören för kostnaden för att hantera klagomål från kunder i samband med försäljningen av leverantörens jordbruks- och livsmedelsprodukter när det inte förekommit försumlighet eller fel från leverantörens sida.

1.2.8 Krisberedskap

Kommunerna har en viktig roll i samhällets krisberedskap. Ju bättre kommunerna är på att hantera en kris, desto bättre blir hela samhället på krishantering.

Kommunerna är ansvariga för verksamhet som måste fungera även under kriser, exempelvis äldreomsorg, vattenförsörjning, fjärrvärme, räddningstjänst och skola.

Enligt Lagen om kommuners och regioner åtgärder inför och vid extraordinära händelser och höjd beredskap måste kommuner och regioner planera för hur de ska kunna minska risken för att något drabbar verksamheten, men också för att kunna hantera allvarliga störningar i verksamheten.

Kommunen är skyldig att ta fram en särskild plan för hur man ska agera och hantera en allvarlig störning i den kommunala verksamheten, en risk- och sårbarhetsanalys.¹¹ Kommunen har en skyldighet identifierat prioriterade åtaganden och kritiska beroenden. Inom ramen för kategoristyrningsarbetet för livsmedel och måltider handlar det om att identifiera försörjningskedjor som är kritiska för samhällsviktig verksamhet.

Ett riktmärke är att individuella verksamheter (exempelvis, förskola, äldreboende) ska klara sig utan utomstående hjälp i ett dygn.

På kommunnivå ska kommunen säkerställa att verksamheterna klarar 7 dygn utan extern hjälp.

Det ställer krav på att kommunen skapar redundans, genom att exempelvis hålla lager, arbeta med second source (dvs. säkerställa att kommunen alltid har en leverantör i backup om den ordinarie inte kan leverera) eller genom att arbeta med att säkerställa att leverantören har robusta underleverantörsled.

Enligt försvarspropositionen för 2021–2025 ska Sverige bygga en livsmedelsberedskap som säkerställer livsmedelsförsörjningen för hela befolkningen inför en säkerhetspolitisk kris under minst tre månader. En av de dimensionerande förutsättningarna är att logistikflödena med omvärlden är begränsade.¹²

Både covid-19-pandemin och kriget i Ukraina med dess efterföljande sanktionspaket har på ett mycket konkret sätt aktualiserat frågan om Sveriges förmåga att upprätthålla en god tillgång till kritiska varor. Detta är en komplex fråga som berör hela logistikkedjan: inköp, transport, lagring och slutanvändning eller säker deponering. Alla dessa steg utgör potentiella mål som kan störas eller hotas av naturhändelser, olyckor och av en direkt antagonist.¹³

Avtal med privata leverantörer och entreprenörer innehåller inte i full utsträckning krav på exklusivitet, tillgänglighet och uthållighet vid samhällsstörningar. I flera fall finns Force Majeure-klausuler inskrivna vilket kan verka kontraproduktivt.¹⁴

1.2.9 Sanktioner mot Ryssland^{15 16}

Rysslands invasionskrig mot Ukraina har fått västvärlden att införa ett stort antal ingripande ekonomiska sanktioner mot Ryssland och även mot Belarus.

Sanktionerna innebär förenklat och i korthet följande:

- Offentliga kontrakt får inte tilldelas ryska företag från och med den 9 april 2022. Redan ingångna kontrakt med sådana företag får inte fullgöras från och med den 11 oktober 2022. Detta gäller även avrop från ramavtal – men inte ingående av själva ramavtalet.
- Det finns ett förbud mot att köpa, importera och transportera vissa varor och tjänster från Ryssland och Belarus.

¹¹ <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skolmaterial/samhallets-krisberedskap/kommunens-krisberedskap/>

¹² Prop. (2020/21:30) s. 143.

¹³ Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2021a), (2021b).

¹⁴ Huddinge kommuns risk- och sårbarhetsanalys 2019

¹⁵ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/regler-och-lagstiftning/sanktioner-paverkan-upphandling/>

¹⁶ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/regler-och-lagstiftning/sanktioner-paverkan-upphandling/importforbud/>

- Betalningar får inte göras till vissa individer som räknas upp i förordningarna. Detta gäller även ersättningar inom ramen för kontrakt som ingåtts i upphandlingar.

Vad gäller samtliga sanktioner gäller att inga krav får beviljas i samband med avtal som träffas av sanktionerna, till exempel skadestånd. Det finns ett generellt förbud mot att avsiktligt vidta åtgärder som syftar till att kringgå sanktionerna.

Överträdelser av sanktionerna är straffbelagda, men överträdelser ska inte medföra något ansvar om de vidtagits i god tro.

EU har antagit flera stora paket med restriktiva åtgärder (sanktioner) mot både Ryssland och Belarus. Sanktionerna är ett svar på Rysslands krig mot Ukraina, ett krig som aktivt stöds av Belarus.

Sanktionerna mot Ryssland syftar till att

- undergräva Kremls förmåga att finansiera kriget
- påföra tydliga ekonomiska och politiska kostnader för de personer i Rysslands politiska elit som är ansvariga för invasionen
- minska landets ekonomiska bas.

Mot bakgrund av Belarus stöd till den ryska invasionen har EU även antagit sanktioner mot Belarus.

Sanktionerna har genomförts genom EU-förordningar som är direkt tillämpliga i svensk nationell rätt. Sanktionsförordningarna har ändrats vid flera tillfällen. De uppdaterade ("konsoliderade") versionerna av respektive förordning är dock inte de officiella rättsakterna, utan de består av de ursprungliga förordningarna samt alla efterkommande förordningar som ändrar i dessa. Överträdelser av förbud i någon av sanktionsförordningarna är straffbara enligt en särskild lag.

Exempel på varor och tjänster som ofta importeras från Ryssland och som omfattas av inportförbud:

- järn- och stålprodukter, bland annat:
 - olika typer av plåt
 - armeringsjärn
 - rör
- varor som genererar betydande intäkter för Ryssland, bland annat:
 - kaviar
 - olika typer av cement och varor av cement, betong eller konstgjord sten
 - kaliumklorid
 - olika typer av gödselmedel
 - däck av gummi
 - trä och varor av trä
 - massa av trä
 - flytglas, planglas, säkerhetsglas och behållare av glas
 - glasfiber
 - silver

- bly
- kol och andra fasta fossila bränslen
- råolja och petroleumprodukter
- guldsmycken och guld- och silversmedsvaror av guld.

1.

BILAGA 3 - REFERENSER

- <https://www.livsmedelsverket.se/matvanor-halsa--miljo/maltider-i-var-d-skola-och-omsorg>
- <https://sammantraden.huddinge.se/welcome-sv/namnder-styrelser/kommunstyrelsens-arbetsutskott/kommunstyrelsens-arbetsutskott/agenda/mal-och-budget-2023-2025pdf?downloadMode=open>, s.15
- <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/branscher/upphandling-av-livsmedel-och-maltidstjanster/>
- <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/priser-och-konsumtion/konsumentprisindex/konsumentprisindex-kpi/pong/statistiknyhet/konsumentprisindex-kpi-augusti-2022/>
- <https://www.wwf.se/mat-och-jordbruk/varfor-hojs-matpriserna/>
- https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/broschyer-foldrar/hotbilden-mot-dricksvatten-och-livsmedelsomradet_2022.pdf
- <https://www.konkurrensverket.se/konkurrens/otillborliga-handelsmetoder/vagledning/>
- <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skolmaterial/samhallets-krisberedskap/kommunens-krisberedskap/>
- Prop. (2020/21:30) s. 143.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2021a), (2021b).
- Huddinge kommuns risk- och sårbarhetsanalys 2019
- <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/regler-och-lagstiftning/sanktioner-paverkan-upphandling/>
- <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/regler-och-lagstiftning/sanktioner-paverkan-upphandling/importforbud/>